

werken, die daarin zijn, zullen teniet gedaan worden". (3 Petr. 3:7, 11, 12, 13.)

Men heeft een wereldbrand genoemd, en een wereldbrand zal het zijn, en eerst uit dien wereldbrand zal de nieuwe gestalte voortkomen, waarin het rijk der heerlijkheid schitteren zal eeuwiglijk en altoos.

Vreemd kan ons dit niet meer in de ooren klinken, want reeds het verleden verhaalt ons van zoo ontzettende veranderingen, die eertijds op deze aarde hebben plaats gegrepen, dat geen onzer de tegenwoordige gedaante der wereld herkennen zou, kon zijn oog aanschouwen wat eenmaal deze wereld is geweest.

Ook geven de onderzoekers van de aardkorst en de beugels van het firmament zelf toe, dat een algehele omkeer in de gedaante der wereld alleszins tot de waarschijnlijkheid behoort, slechts hierin uiteenlopend, dat de één een afkoeling en een doodvriesen van alle leven op deze aarde voorziet, terwijl de ander, met de Schrift, denkt aan een eenduidige vernietiging door vuur.

Reeds nu wandelen we op vuur. De vuurspuwende bergen, de heete bronnen, de opstijgende gassen, het geest ons alles de zekerheid, dat onder de dunne aardkorst, waarop wij leven, één gloeiende massa zich verbergt, die door breede scheur slechts licht zou behoeven te ontvangen, om lichter laaie in vlam te schieten, en den grooten wereldbrand te doen uitbreken.

Toch is wat de Schrift ons als aanstaande aankondigt nog majestueuzer: niet enkel een in vlam schieten van deze kleine aarde, maar één groote, één machtige onderstrooming van heel het starrenrijk. Een verbreking van heel de orde der starren op hun banen, gepaard met een dooreenrushing van alle stoffen en gassen, om eerst uit die massale dooreenwarring van al wat bestaat, een geheel nieuwe orde, een veel heerlijkere wereld, een nog duizendwerf schooner heelte te doen voortkomen.

En wat alles zegt, dat profeteert ons de Schrift, niet om ons weetgierigheid te bevredigen, noch ook om ons op ontzettende dingen voor te bereiden, maar, heel anders, om ons het valsche hechten aan het mindere schoon van deze gedaante der wereld af te leren, en ons zielsoog te richten op die veel grootscher heerlijkheid, die eens al wie in Jezus ontslapen is, wacht.

Ons ideaal staat zoo veel hooger dan het hoogste wat deze wereld bieden kan. Wie Jezus niet zijn ingelijfd, vergapen zich aan het schoon *deser* wereld, die nu is, als ging daar niets boven. Voor den heiligen apostel daarentegen is op deze wereld al het schepsel zachtende, omdat het der ijdelheid is onderworpen, en verwacht het als met opgestoken hoofde die veel schooner, die veel rijker heerlijkheid, die dan eerst komt, als de vrijheid der kinderen Gods zal doorbreken.

En daarom is het één roepen, één waarschuwen heel de Schrift door: Geef aan *deser* wereld uw hart niet, maar staar naar de zooveel heerlijkere erfenis, die u is weggelegd en die u in de hemelen bewaard wordt.

Deser wereld gaat voorbij, met al wat ze u begerlijks biedt, maar dan komt de *nieuwe* hemel en de *nieuwe* aarde.

Hoedanigen behoort gij, o, kinderen Gods, dan niet te zijn, in heiligen, hemelschen wandel.

Onbegrijpelijk is zulk een „verandering“ van het bestaande voor ons niet.

De Schrift zelf vergelijkt ze met de verandering van een kleed, van een gewaad, dat, afgedragen en bezoedeld, geen oog meer had, en wegwerpt, en dat nu door de hand des volkers zoo kostelijk gereinigd en vernieuwd wordt, dat het in al zijn oude pracht en als nieuw voor het oog tot u terugkeert.

En ook, het reinigen, het vernieuwen van metaalstukken door vuur kennen we. Verroest en onmogelijk ijzerwerk hervint in het vuur zijn nieuwigheid en glans, en aldus in het vuur opgesmolten en in nieuwen vorm gegoten, blinkt het weer voor het oog in zijn metaalblankheid en in zijn ongerepte vorm.

En waarom zou God dan niet evenzoo met heel zijn wereld kunnen doen, wat de voller verricht met het kleed of de metaalgieter met het stuk metaalwerk?

Het is zoo, het grootsche van den omvang, de uitgebreidheid der afmetingen, het reusachtige van het firmament, doet ons hier duizelen; maar staat God Almachtig dan niet nog veel hooger boven heel het werk zijner schepping dan de voller boven zijn waschbodem of de smid boven zijn vuurhaard?

Wie iets maken kan, kan het ook vernemen. Wie scheppen kan, kan ook herscheppen. En hoe majestueus ook het heelal ons toeschijnt in zijn grootheid, voor God is het als niets geacht. Zijn niet de volken voor hem wat een druppel water aan den emmer is, of een stofje op de weegschaal?

En hebt ge dit u eenmaal ingedacht, dat hoe groot de wereld ook zij, God zelf nog tien en honderdmaal groter is dan die gansche wereld, ja, dat ge ook zoo van de grootheid van uw God slechts *getuigd* hebt, wat zou er dan wonderbaars voor u God in zijn, om heel dat heelal als één machtig instrument op te smelten, en het straks verjongd, vernieuwd en in nog heerlijkere vorm gegoten, voor Zich en voor zijn heiligen te stellen?

Aan ons ligt de schuld, dat we doorgaans van deze wereld veel te groots, en van den Heere onzen God veel te geringe gedachten koesteren. Dat doen niet alleen de lieden der wereld, dat doet ook het Christenvolk, te traag van geest als het is, om de heerlijkheid zijner erfenis in te denken, of ook om in te leven in wat de Schrift ons zoo duidelijk en zoo omstandig profeteert.

Zeker, ge moogt daarom uw roeping in de dingen *deser* wereld niet klein achten, en veel min verzuimen. Zoolang God u in deze beddeling laat, hebt ge in *deser* beddeling uw God te dienen, volijverig en getrouw.

Maar steeds zal het bij dit u doen u helder voor oogen staan, dat niet alleen deze aarde, maar ook al haar werken zullen vergaan. De prachtigste paleizen, de wijdfuigste kathedraalen, de wonderen der techniek, de grootste scheppingen der kunst, alle huizen, en alle dorpen, en alle steden, en al wat menschenhand daarin gewrocht heeft, — het is slechts voor een tijd, en gelijk eens Babylon en Ninevé te niet gingen, zoo gaat eveneens straks te niet al wat onze wonderde eeuw schiep.

En daarom, ge zult wel volijverig en getrouw in het u hier aanbevelen werk zijn, maar ge zult er niet duurzaam aan hechten. Ge zult er u zelf niet aan hechten. Ge zult verstaan en inzien, dat wat nu ons toechittert, nog slechts het flukken van kaarsglans is, vergeleken bij den sonneglans van heerlijkheid, waarin eens heel Gods schepping zal gedoopt worden.

Hier deze kleine heerlijkheid voor een tijd; daár eens de *volle* heerlijkheid, en dat voor *eeuwig*! Aldus staat de keuze.

Wat aarzelen dan Gods heiligen nog? Uw ideaal kan niet liggen in wat veroudert en eens verandert, in wat God eens opsmelt; het moet liggen in wat één zal aanbreken, als uw God zijn herschepping zal hebben voltooid.

Amsterdam, 30 November 1900.

Inlandsche Christenen.

Geconstateerd mag, dat de quaestie der Inlandsche Christenen door de schriftelijke gedachtenwisseling over de Begroting van Nederlandsch Indië dit jaar dan toch een merkbaar schrede verder gekomen is.

Het talmen der Indische autoriteiten moede, heeft de Minister van Koloniën zelf ten slotte een schets ontworpen, waarover nu hun oordeel zal gevraagd worden, en deze schets heeft hij in zijn Memorie van Antwoord ter algemeene kennis gebracht.

Ziehier wat we desangaaende in die Memorie lezen:

Bij die uitsluiting stelde de ondergetekende zich op het standpunt dat een gelijkstelling van den Christen-inlander met den Europeanen, niet alleen privaatrechtelijk maar ook publiekrechtelijk, geen aanbeveling verdient, voorzands zelfs niet mogelijk is te achten, omdat de talloze excepties op het voor Europeanen geldende recht, die ook de voorstanders dezer gelijkstelling noodzakelijk achten, haar niet anders zouden doen zijn dan een schijnvertooning, terwijl het de vraag is of tal van inlandsche Christenen zelf met de gelijkstelling zouden zijn ingenomen. Het Nederlandsch zendinggenootschap zeker niet, welks streven op Oost en Midden-Java steeds geweest is den Christen-inlander vóór alle Javanen te doen blijven. Eene publiekrechtelijke gelijkstelling met Europeanen zou uit den aard der zaak niet tot bepaalde gedeelten van Nederlandsch-Indië kunnen worden beperkt, en het springt in het oog dat het niet aangaat den pas gedoopten Batakker dezelfde rechten te geven als bijv. den Ambonnees, wiens voorouders reeds sedert eeuwen het Christendom belijden. Die gelijkstelling zou — als reeds is gezegd — talloze excepties noodzakelijk maken; hoe zouden die voor geheel Indië zijn pasklaar te maken? Zou zij niet tevens ten aanzien van justitie, politie en bestuur eene organisatie na zich slepen, die onze financiële krachten ver te boven gaat? Het enkele feit te zijn gedoopt, mag geen aanleiding zijn om den inlander en zijne kinderen over te brengen in een recht, dat niet voor hen past en uitsluitend op een ander ras, de Europeanen, berekend is. Christendom en beschaving brengen wel is waar den inlander meer en meer nader bij den Europeanen, maar daarmee is de wenselijkheid niet bewezen, dat het meerendeel der voor Europeanen geldende bepalingen op alle Inlandsche Christenen toepasselijk moet zijn.

Wegneming van onzerheid (vage adit) door codificatie van het recht, dat aan zijne behoeften voldoet en zich aanpast aan zijne rechtsbegrippen, is hetgeen de inlander in het algemeen (en niet alleen de Christen-inlander) behoeft. Wel zal er ten aanzien van den Christen-inlander speciale regeling noodig zijn van die deelen van het recht, die direct verband houden met de Christelijke samenleving en inrichting van het gezin, maar ten aanzien van het vermogensrecht kan het belijden van den Christelijken godsdienst weinig verschil opleveren, tenzij in het gemeenschappelijk bezit van gronden met andere inlanders.

Codificatie der onzekerde adat neme in de eerste plaats een aanvang bij hen, die haar het meest behoeven, n.l. de Christen inlanders. Die codificatie algemeen te doen zijn, is voorzands niet wel mogelijk; de toestanden zijn daartoe te uiteenlopend. Maar wel is het mogelijk, verschillende codificaties in het leven te roepen voor die plaatsen of streken, die daaraan het meest behoefte blijken te bezitten. Als zodanig komen in de eerste plaats in aanmerking die waar Christenen gevestigd zijn, omdat de door inlandsche Christenen gehuldigde opvattingen voor een deel overeenkomen met die door Europeanen voorgestaan. Op die wijze zal de verspreiding van het Christendom indirect worden bevorderd, indien men er zich toe bepaalt de belemmeringen weg te ruimen, die aan het wortel schieten en de ontwikkeling van het Christendom in den weg staan. Vooral het familie- en erfrecht van den Christen-inlander moet ontwikkeld kunnen worden in den geest van dat voor Europeanen.

Bij zodanige codificatie zal natuurlijk met groot overleg zijn te werk te gaan, en eerst na deskundig, ernstig plaatselijk onderzoek zal daartoe kunnen worden besloten. Voor derge- lijke zoo spoedig mogelijk aan te vangen onderzoek, door een daarvoor bijzonder geschikt persoon, bracht de ondergetekende voor de Minahassa in aanmerking, omdat daar het Christendom onder de bevolking overheerschend is; evenwel zonder dat daardoor voor bereidingen voor andere streken, waar vele inlandsche Christenen zijn, behoeven te worden uitgesloten. De eventuele toekomstige regeling zou zich eerst in hoofdzaak moeten bepalen tot familie- en erfrecht; soomed toe den burgerlijken stand. Tusschenkomst van de weeskamers zou daarbij moeten worden uitgesloten, maar de gelegenheid geopend moeten worden om op weinig kostbare wijze authentieke akten te verkrijgen, terwijl ook de gevolgen van overgang tot- en afval van het Christendom zullen moeten worden geregeld. Is voor de Minahassa eene codificatie tot stand gekomen, dan kan men weliswaar verder gaan en haar als basis of norma aannemen voor hetgeen elders behoort te geschieden, natuurlijk rekening houdende met plaatselijke verschillen. Wat betreft den burgerlijken stand zou het denkbeeld kunnen worden overwogen om zich de medewerking van zendingen (geestelijken) te verzekeren.

Staat het op die wijze vast wat (gewijzigd of ongewijzigd) van de genoemde onderwerpen van de adat in de codificatie behoort over te gaan, dan komt het verbindezenrecht aan de beurt, dat waarschijnlijk in beknopte afmetingen aan het Europeesche recht kan worden ontleend. Het landbezit zal echter speciale regeling behoeven, overeenkomstig de instellingen en gebruiken van den inlander.

In verband met deze denkbeelden, zou het aanbeveling verdienen het 4de lid van art. 109 van het Regeringsreglement te wijzigen, afgescheiden van andere wijzigingen, die het genoemde artikel naar de meening van sommigen zou moeten ondergaan. Vastkoppeling van

deze materie aan eene principieele herziening van art. 109, zou de afdoening dezer urgente aangelegenheid noodeloos belemmeren.

Prijs stellen we in deze schets vooral op de verklaring, dat de 4e alinea van Art. 109 niet onaangestaan behoeft te blijven.

Gelijk men zich herinnert, had de Minister bij de behandeling van het wetsontwerp, strekkende om de Japannezen met Europeanen gelijk te stellen, de meening doen ontstaan, als dacht hij Art. 109 in elk geval ongewijzigd te behouden.

Nu zegt hij wel nog alleen, dat wijziging van alinea 4 van Art. 109 aanbeveling verdient, en nog niet dat ze onmisbaar is. Maar we zijn reeds veel gevorderd, zoo de Regering aanbevelingswaardig acht wat ons noodzakelijk voorkomt.

Heel het artikel 109 luidt aldus:

De bepalingen van dit reglement en van alle andere algemeene verordeningen, waarin sprake is van Europeanen en inlanders, zijn, waar het tegendeel niet bepaald is, toepasselijk op de met hen gelijkgestelde personen.

Met Europeanen worden gelijkgesteld alle Christenen en alle personen, niet vallende in de termen der volgende zinsede.

Met inlanders worden gelijkgesteld Arabieren, Moeren, Chinezen en allen die Mohammedanen of heidenen zijn.

De inlandsche Christenen blijven onderworpen aan het gezag der inlandsche hoofden, en met opzicht tot rechten, lasten en verplichtingen, aan dezelde algemeene gewestelijke en gemeentelijke verordeningen en instellingen, als de inlanders die het Christendom niet belijden.

De Gouverneur-Generaal kan, in overeenstemming met den Raad van Nederlandsch Indië, uitzonderingen maken op de toepassing der in dit artikel gestelde regels.

De vierde alinea hebben we cursief gedrukt, om duidelijk te doen uitkomen, wat gewijzigd moet worden.

Dat heel het artikel wijziging zou moeten ondergaan, is in dit verband nooit van antirevolutionaire zijde beweerd.

Zoo vorderen we dus.

Toch zal de weg lang zijn.

De Minister wijl beginnen met de Minahassa. Eerst als men daarmee gereed is, zal men de daar ingevoerde denkbeelden ook elders toepassen. Edoch langzaam. Eerst het familie- en erfrecht. Dan de burgerlijke stand. Daarna het verbindezenrecht. Stel u nu wel voor, hoeveel jaren een Indische regeling noodig heeft om tot stand te komen, en ge zijt het met ons eens, dat dit gedeeltelijk program er allicht nog in geen tien jaar aan toe is, om uitgevoerd te worden, vooral nu deze Minister verklaarde te willen heengaan.

Verdwijnt nu inmiddels deze Minister, en denkt zijn opvolger er weer anders over, dan hokt het weer voor vele jaren. Inmiddels komt er weer een andere Gouverneur-Generaal, die op zijn beurt weer andere denkbeelden is toegedaan. En zoo schuift het dan mogelijk op de lange baan; een baan die dan *zeer* lang kan worden.

En toch, al ware dit alles geregeld, dan is men er nog niet.

Juist waar niet, als in de Minahassa, de meerderheid der bevolking Christen is, maar waar, gelijk op Java, kleine groepen Christenen in geheel Mohamedaansche *desa's* leven, zal de regeling het critiekst zijn, en daar juist het meest critiek op die punten, die het meest van nabij de verwerping van het Mohamedaansche geestelijk gezag door elk Christen raken, d. i. in het staatsrecht en strafrecht.

Gevoerd zijn we dus, en hier verheugen we ons over. Maar we verheugen ons niet zonder vreeze. De Administratie van Indië heeft reeds zoovele schoone verwachtingen of ciadeloos uitgesteld, of in rook doen opgaan.

Practicisme.

XI.

Zoo bleek ons dan, dat scherp te onderscheiden is tusschen ziekenverpleegsters, die niets anders zijn dan geoeftend personeel, door en voor een bepaald ziekenhuis aangesteld, en ziekenverpleegsters, die uit beginsel zich om Christus wil aan dezen dienst wijden.

Ten tweede, dat de naam van: *zuster*, gelijk die thans ook in geheel buiten alle geloof omgange stichtingen, gebezigd wordt, als uit Rome overgenomen, en, op die wijze, geheel zinledige, bloote titel, afkeuring verdient.

En ten derde, dat een afzonderlijke kleeding bij het verplegen, en voor een deel ook buiten de verpleging, ook o.i. gewenscht is, mits ze niet zijt het rouwkleed, mits ze voor elke vereeniging verschilt, door de eischen der verpleging bepaald worde, en niet een uniform zij, dat ook buiten dienst wordt gedragen.

Nu deze drie punten zijn afgehandeld, komen we op de hoofdzak, op de ziekenverpleging zelf, in verband met Huis en Kerk.

Ziekenverpleging hoort in huis thuis en moet geschieden door de leden van het gezin. Dit is de gezonde regel; en zullen er op dien regel uitzonderingen gerechtvaardigd zijn, dan moet de reden voor die uitzonderingen blijken.

Aldus verstonden onze vaders het, en ze zagen daarin recht.

Ziekte en krankheid behooren tot de verschijnselen in het leven, waarmee op zijn beurt elk gezin en schier elk lid van het gezin kennis maakt. Die krankheid in haar verschillende stadiën van onwel zijn, ongesteld worden, naar bed moeten, ziek zijn, en er ernstig aan toe zijn, heeft zoo voor het gezin als voor wie er lid van zijn, een hoogere bedoeling.

Reeds bij het sluiten van het huwelijk, zeggen onze kerken in het Huwelijksformulier het aan de huwenden aan, dat „den gehuwden gemeenlijk velerlei kruis is overkomende,“ en onder dat „gemeene kruis“ be-

hoort zeker niet in de laatste plaats ziekte en krankheid.

Reeds het gevaar voor ziekte en krankheid legt in het huisgezin den plicht op tot het nemen van allerlei hygienische maatregelen, in verband waarmee zich ten onzent de vaderlandsche zindelijkheid ontwikkelde. Al is het toch, dat deze zindelijkheidsmanie meer van de huismoeders dan van de dokters uitging, ze had ongetwijfeld hygienische strekking. Het keeren van stof, het witten met de stuka-doorkwaast, het boenen met was, het blank schuren van het metaal, het luchten van het beddegoed, het zuiveren van alle afvoerkanaalen, het sluiten van de vliegenkast, het wegbergen en toedekken van alle eetwaren, het klee zijn op al wat de slager bracht, het op vaste tijden uitkloppen van kleedingstukken, het fijn verzorgen van de wasch en het geregeid verschoonen, werkte feitelijk antiseptisch, lang eer iemand ooit van bacillen gedroomd of van de vinding van den Weener hoogleeraar gehoord had. God zelf onderwees hier onze huismoeders in, door het vrouwelijk instinct te ontwikkelen. En al moet toegegeven, dat ze de betekenis van de badkamer onderschat hebben, toch was destijds voor geen gering deel aan deze zindelijkheidsmanie onzer oude huismoeders, de fysieke welstand van ons volk te danken.

Ook zoo echter kwam de eigenlijke betekenis van krankheid voor het gezin eerst uit, als de krankheid niet slechts geducht werd, maar kwam. Dan bracht ze breking te weeg in den gewonen levestoon, en verhoogde den ernst. Ze riep tot verhoogde zorg, tot meerder liefdebetoon, tot inniger toewijding. De gezinsband werd, zodra de arts zijn bezoek bracht, sterker gevoeld. De vrouw, de moeder vooral, maar ook de dochters, erlangen op eenmaal een betekenis in het gezinsleven, die den man en de zonen eenigszins naar de tweede plaats teruggedrongen. De dienstbode die meehielp, voelde zich als lid van het gezin en werd als lid van het gezin gewaardeerd. Het onderscheid van dag en nacht, dat anders ook het gezinsleven beheerscht, kromp in, om plaats te maken voor de één beheersching van heel het gezin door het ziekbed. Het gebed verkreeg meer klem, meer warmte, meer innigheid. Ook werden de banden met de familie buitenshuis aangehaald, als er een tante of schoonzuster verscheen, om in het verplegen te helpen. Zoo bracht de ernstige krankheid van één lid van het gezin eene geheel ommekeer in het gezinsleven te weeg, en de strekking van dien ommekeer was dan wel dat de gewone huissorde verbroken werd, maar zoo dat er dieper en voor God rijker werd geleefd.

Maar even goed als we hierin roemen, even volmondig erkennen we, dat de uitzonderingen op den regel er slechter aan toe waren dan thans. Die uitzonderingen waren vele, gelijk ze nog velerlei zijn. Ze ontstonden en ontstaan nog, vooreerst door armoede, als de woning van het gezin te klein is, om het afzonderen van eene ziekenkamer toe te laten, en dus de zieke verpleegd moet worden in hetzelfde vertrek waar de kinderen spelen, de kost gekookt wordt, en heel het gezin verkeert. Ten tweede doet zulk een uitzondering zich voor bij alleenlopende, personen zonder eigen gezin, die aan zich-zelf bleven overgelaten. En ten derde ontstonden en ontstaan nog die uitzonderingen, zoo de ziekte een besmettelijk karakter draagt, of zoo er worden zijn, die een bijzondere verpleging vereischen; om nu van gevaarlijke kunstbewerkingen niet eens te spreken.

Ten deele nu zocht men daaraan ook vroeger wel tegemoet te komen door gasthuizen, maar in die gasthuizen ontbrak al datgene, wat het gezin alleen bieden kon, en vond men ook niet meer die gewijde verzorging, die de Roomsche „zusters“ uit hooger motief plachten te geven. Zonder vrees voor overdrijving kan men dan ook zeggen, dat oudtijds de ziekenverpleging in het gezin *hoogs*, maar die in de gasthuizen *laag* stond.

Het is dus zeer wel te verstaan en prijselijk, dat men in onzen tijd aan die laatste genoemde verpleging uitbreiding heeft gegeven, en ze verbeterd heeft. In onze tegenwoordige ziekenhuizen moge nog niet alles aan de hoogste eischen beantwoordt, toch moet voortstoots erkend, dat ze, in vergelijking met de oude gasthuizen, model-inrichtingen zijn. Er moge terecht klachten vallen over het ontbreken van alle geestelijke element; klachte ook over bedenkelijke proefnemingen, waaraan men de zieken niet zelden onderwerpt; toch bieden ze, uit materieel oogpunt beschouwd, als lichamelijke verplegingsinstituten, in den regel meer dan het beste gezin thans leveren kan. En erkend moet evenzeer worden, dat het optreden in deze ziekenhuizen van verpleegsters, die niet alleen geoeftend zijn, maar in den regel ook tot een beteren stand behooren, veel voordeel biedt door warmte, teederheid en liefderlijke wijze van behandelen.

Ook is er op zichzelf niets op tegen, dat er naast de ziekenhuizen voor arme lieden ook ziekenhuizen geopend zijn, waar eenzame, op zichzelf staande en alleenlopende personen een onderkomen vinden. Waar het gezin ontbreekt, kan het gezin geen dienst doen. En ook zulke kranken stellen toch prijs op zorgvuldige en voldoende verpleging. Op een kamer, die men gehurd heeft, zoo half en half door de juffrouw van het huis of de dienstbode verpleegd te worden, geeft, schoone exceptie nu daargelaten, een gevoel van verlateheid, dat ook moreel aan den kranke schaadt.

Evenzoo geven we toe, dat er iets goeds in steekt, dat, bij langdurige en ernstige krankheid, de vrouw des huizes thans gereede hulp kan vinden in geoeftende ziekenverpleegsters, die haar in haar gezin komen

bijstaan. Niet elk gezin is vol uitgegroeid. De vrouw des huizes kan pas gehuwd en nog arm aan ervaring zijn. Er zijn gezinnen zonder volwassen dochters, die moeder konden bijstaan en afwisselen. In al zulke gevallen nu schiet de kracht van één vrouw vaak te kort. Die leemte kan nu aangevuld worden door een zuster van man of vrouw, door een moeder of schoonmoeder, of anderszins. Maar zoo ook dit ontbreekt, en de vrouw voor alles zou moeten optornen, mag het een geluk heeten, zoo een geoeftende verpleegster van buitenaf de vrouw ter hulpe komt. Anders raakt de vrouw des huizes er tenslotte onder, en ook de zieken lijden er door.

Doch al geven we dit alles toe, en al blijkt hieruit genoegzaam, dat we waarlijk de vlucht, die de vrije ziekenverpleging nam, niet onderschatten, toch leggen we er nadruk op, dat de uitzondering ook hier den regel niet mag vervangen, en dat schade aan het gezinsleven en schade aan ons nationale leven voort toegebracht, zoo we allengs meer voort geven aan de gedachte, alsof de verpleging niet dan bij uitzondering in huis en door het eigen personeel moest plaats hebben, om als regel voor rekening te komen van ziekenhuizen en in dienst genomen ziekenverpleegsters.

Zoodra het dien weg opgaat, abdiceert de vrouw des huizes, in een der gewichtigste momenten van het gezinsleven, van haar hooge en schoone roeping.

Een huisvrouw en moeder moet, zal het wel zijn, bij een ziekenverpleegster niet achterstaan in kennis van zaken, in praktischen zin voor de verpleging, en vooral niet in liefde en toewijding. Een verpleegster die in huis komt, moet niet op de vrouw des huizes als op een inferieure verpleegster neerzien, en de vrouw des huizes moet toen, dat men zoo denkende zich ten eenenmale in haar zoo vergissen.

Hierbij echter stuit men op de moeilijkheid, dat zoo vele jongedochters onnadankend huwen, zonder van iets op de hoogte te zijn, en dat zoovele moeders niet inzien, dat de opvoeding van haar dochters voor goede huisvrouwen hoogere eischen stelt, dan dat ze op een kostschool zijn geweest, en vormen kennen, en zich verstaan op sierlijke kleeding.

Gewicht hierbij in de schaal legt vooral de gestadige overgang, dien we doormaakten, uit het vroeger meer instinctieve naar het meer bewuste leven. Vroeger was het instinctieve leven veel sterker. Thans nam dit af. Maar in plaats hiervan wonnen we in ons bewuste leven.

Het goed verplegen van de kranken in huis ging vroeger meer als van zelf, door afzien en traditie. Thans heeft men over een goede wijze van verpleging meer opzettelijk nagedacht; en is er allerlei dat men geleerd moet hebben om het te weten. Vroeger woei het iemand aan uit de levenspraktijk. Thans *leert* men het in een cursus.

En nu is het een fout, dat de moeders niet inzien, dat haar huwbare dochters datgene, wat moeder zelve haar niet meer aanbrengt, dan toch op andere wijze leeren moeten.

Zoo is het met het koken, zoo is het met het vervaardigen van kleedingstukken, en zoo is het ook met de ziekenverpleging.

Tot de opvoeding van een jong meisje behoort volstrekt niet alleen het leeren van talen, geschiedenis en letterkunde, maar wel tergeode ook het leeren koken, huishouden, modemaken en ziekenverplegen; en geen vrouwelijke opvoeding mocht voltooid worden geacht, eer bleek, dat werkelijk het jonge meisje in dat alles de nodige kennis en oefening had opgedaan.

Het ontbreken hiervan nu brengt teweeg, dat ook de huislijke ziekenverpleging door het eigen personeel al gebrekiger wordt, en dit juist leidt er toe, om de ziekenverpleging steeds meer naar ziekenhuizen over te brengen, of ook in huis aan vreemde handen toe te vertrouwen.

En zonder hierin nu al te puristisch te zijn, mogen we toch niet verheuen, dat deze gang van zaken niet in overeenstemming is met de natuurlijke ordinarities.

Elke moeder in het gezin moet ziekenverpleegster van professie zijn. De eerste verplegers. De van zelf aangewezene. Diegene, die geven kan wat geen vreemde kan aanbrengen: de liefde van het moederhart.

Het wegsterven vooral van zoo velen in hospitalen, zonder dat het geloof en de liefde de stervensspandoe omringt, is een aanklacht tegen den geest onzer eeuw. Voor het lichaam alles, maar niets... niets voor de ziel!

Dat nu het Practicisme op dit terrein deze natuurlijke ordening van het gezinsleven zoo heeft achteruitgezet, en almeer den indruk vestigt, alsof de ziekenverpleging door vreemden het natuurlijkst en het meest normale was, kan niet ernstig genoeg worden betreurd.

Zoo openbaart zich een Christelijke liefde, die daarin juist on-Christelijk is, dat ze den grondslag van het natuurlijke leven dat onder de hoede der Gemeene gratie staat, terugdringt, om er iets *extra's*, iets buitengewoons, voor in de plaats te stellen.

Het wordt dan een „Christelijke“ liefde, die *niet* zijn verband ruikt, wat *in* zijn verband moest blijven, en die daardoor werkelijke schade aanricht.

Het historisch gevondene.

II. (Slot).

Volkomen juist was de opmerking van de *Niederlander*, dat men niet als twee zelfstandige bronnen van waarheid naast elkander kan plaatsen, ten eerste de Heilige Schrift, en ten tweede het door

onze vaders

vondene.

Concreet weerde, tot de Heilige van Eenigheidsheid op één waardig ware.

Dit nu is de Christelijke Gereformeerde steeds staans. Nooit heeft meer theologie verdedigd; e evenmin ooit lezers, en ook aan de bekend.

Steeds en al zulk bevindt dat alle corsteeds *apfel* Schrift. Gebsteunt hierop opzichte van openlijk mogvamina in p.

Zelfs het komen, alsof met wat hij zulk een ge vondst met ren beiden doeld had.

Noch de e noch de c rische vonds deren ons t wijze ook, z aandienen. Z niet te zijn, uitgeven.

Hiervan s geen woord. lijkt.

Gezegd w dat er niets niet drie b elander geat den gesteld geen zin had.

Dit nu is Het is een om het zoel die doen op als iets gevoi dan uit heeft.

Bij dit peder lieden, het redelooz der worden maal voor zi in zekere om er het stellen.

Dit onzin val een and het andere g vallen de ooi andere was.

Die drie o den aard en alle zoeken te zijn, werd zoekt niet n zoekt niet a men zoekt wordt.

Duidelijk gorien uit a afgeleid, en naar de drie *sinig* maket.

Zoeken is het u te de ge niet reed de ongerijm te zoeken, t

En dat n vallen toe. drieleerl onvbaar. En d ge zoekt re nooit zoek w den werd, of baart.

De onders dus niet and men worden, moest zoo c idee van h scheiding to eische.

We zien naast-elkand aan te merke deze zelfde t nog volstrekt de geheel bronnen onheid der wa Stelt men ling een ge geen zin h geopenbaard naast elkand het „reeds g overmits het uit het gevo

Doch al is van het gese men zijt, af we het bij d maakte bede Op zichz dat iets vo kan heeten, hebben, dat ware vond.

Historisch inzicht in he daarom lev geen inhoud tuiging. He tuiging, dat maar nog al staat, gelijk voorstelt.